

INTRODUCERE LA EVANGHELII

„Evangheliile sunt roadele dintâi ale tuturor scrierilor.“ — Origen

I. Slăvitele noastre Evanghelii

Oricine a făcut studii de literatură este familiarizat cu principalele genuri literare: povestirea, nuvela, romanul, piesa, poemul și biografia, precum și alte forme literare. Dar atunci când a venit Domnul Isus Cristos pe pământ, s-a simțit nevoia înființării unei noi categorii de literatură: *evanghelia*. Evangheliile nu sunt biografii, deși conțin puternice elemente biografice. Ele nu sunt povestiri, deși conțin parabole cum este cea a fiului risipitor și a bunului samaritean, care ar putea oricând forma subiectul unor nuvele. Unele parabole au fost adaptate, devenind romane sau nuvele. Evangheliile nu sunt reportaje documentare, deși conțin relatări exacte, dar foarte condensate, a multor conversații și cuvântări rostite de Domnul nostru.

Nu numai că „evanghelia“ este o categorie unică de literatură, ci, după ce cei patru evangheliști au scris Matei, Marcu, Luca și Ioan, matrița canonică a fost distrusă. Cele patru evanghelii — și numai acestea — au fost recunoscute de creștinii drept credincioși din cele aproape două mii de ani de existență a Bisericii. Diversi eretici au scris cărți *intitulate* evanghelii, dar acestea nu erau altceva decât palide încercări de a-și promova ereziile lor proprii, cum a fost gnosticismul.

Dar de ce avem patru evanghelii? De ce nu cinci, ca să fim în ton cu cele cinci cărți ale lui Moise, ce formează Pentateucul? Sau de ce nu avem o singură evanghelie lungă, în care să fie omise repetițiile și să li se acorde mai mult spațiu miracolelor și parabolilor? De fapt au existat eforturi de a „armoniza“ sau aranja în mod cronologic evenimentele cuprinse în cele patru evanghelii, încă de prin vremea lui Tatian, în secolul al doilea, prin a sa *Diatessaron* (ceea ce înseamnă în greacă „prin patru“).

Irineu a emis teoria potrivit căreia au existat patru evanghelii, pentru a corespunde celor patru colțuri ale lumii și celor patru puncte cardinale, patru fiind numărul universalității.

II. Cele patru simboluri

Mulți oameni, în special cei cu înclinații artistice, apreciază paralela care se poate creiona între cele patru Evanghelii și Apocalipsa: leul, boul (sau vițelul), omul și vulturul. Aceste simboluri au fost însă corelate diferit de creștini de-a lungul veacurilor. Dacă există vreo valabilitate pentru aceste *atribute*, cum se numesc acestea în artă, atunci vom spune că leul întruchipează cel mai bine evanghelia după Matei. Evanghelia regală a Leului din Iuda. Boul, ca vită de povară, se potrivește perfect cu Marcu, Evanghelia Robului. Bărbatul este fără îndoială echivalentul evangheliei după Luca, Evanghelia Fiului Omului. Până și lucrarea *Standard Handbook of Synonyms, Antonyms & Prepositions* (Manualul de sinonime, antonime și prepoziții) afirmă că: „vulturul este *atributul* Sfântului Ioan, ca *emblemă* a unei vedenii spirituale înălțătoare.“

III. Cele patru auditorii cărora li se adresează

Probabil cea mai bună explicație pentru faptul că există patru Evanghelii este faptul că Duhul Sfânt caută să ia contactul cu patru grupuri diferite de persoane — patru tipuri antice care continuă să-și aibă corespondențe în epoca modernă.

Nimeni nu contestă că Matei este evanghelia cu cel mai pronunțat caracter iudaic. Citatele din Vechiul Testament, discursurile detaliate, genealogia Domnului nostru și tonul general semitic vor fi remarcate chiar și de un cercetător novice al acestei evanghelii.

Marcu, scriind probabil din însăși capitala imperiului, se adresează romanilor și, în același timp, milioanei de oameni cu structură similară, care preferă acțiunile, unui stil mai filosofic. Prin urmare, evanghelia sa abundă în miracole, redând, în schimb, mai puține parabole. Evanghelia aceasta nu are nevoie de nici o genealogie, deoarece pe nici un cetățean roman nu l-ar fi interesat genealogiile evreilor, în cazul unui Rob activ.

Luca este, în mod evident, Evanghelia destinată, în primul rând, grecilor și numeroșilor romani, care iubeau și emulau literatura și arta elinilor. Oamenii din această categorie sunt îndrăgostiți de tot ce este frumos, de artă, cultură și excelență în literatură, precum și de teme umaniste. Doctorul Luca e în măsură să răspundă acestor aspirații. Corespondenții din epoca modernă ai acestei categorii de oameni sunt francezii și, desigur, urmașii grecilor antici. Nu este de mirare că un francez a rostit binecunoscuta afirmație, potrivit căreia Luca este „cea mai frumoasă carte din lume“ (vezi Introducerea la Luca).

Cui i se adresează evanghelia după Ioan? Ioan este Evanghelia universală, care are ceva de spus pentru toți. Este evanghelică (20:30, 31), și totuși profund îndrăgită de filosofi creștini de marcă. Explicația acestei universalități o vom găsi, poate, în faptul că Ioan este destinată „celei de-a treia rase“ — nume dat de păgâni primilor creștini, pentru faptul că aceștia nu erau nici evrei, nici păgâni.

IV. Alte simboluri grupate în jurul a patru elemente

În Vechiul Testament găsim alte simboluri grupate în jurul a patru elemente, care se îngemănează minunat cu simbolistica celor patru Evanghelii.

„Mlădița“, ca titlu al Domnului nostru, apare în următoarele contexte:

„...lui David o Mlădiță... un rege“ (Ier. 23:5, 6)

„Robul Meu, MLĂDIȚĂ“ (Zah. 3:8)

„Omul... MLĂDIȚĂ“ (Zah. 6:12)

„Mlădița Domnului“ (Iehova) (Isa. 4:2)

Găsim de asemenea în Vechiul Testament patru „Iată“, care corespund exact temelor principale ale Evangheliilor:

„Iată Regele tău“ (Zah. 9:9)

„Iată Robul Meu“ (Isa. 42:1)

„Iată Omul“ (Zah. 6:12)

„Iată Dumnezeuul tău“ (Isa. 40:9)

O ultimă paralelă, mai puțin evidentă,

dar care a constituit o mare binecuvântare pentru mulți, este cea constituită de cele patru culori de materiale din cort, împreună cu sensurile simbolice corespunzătoare, și prezentarea cvadruplă pe care o fac evangheliștii atributelor Domnului:

Purpuriu este culoarea de preferință a lui *Matei*, Evanghelia Regelui. Judecători 8:26 scoate în evidență natura regală a acestei culori.

Stacojiu sau extrasul de câmăz, care se obține prin sfărâmarea unui vierme de COCHINEAL. Asta ne duce cu gândul imediat la *Marcu*, Evanghelia robului, „un vierme și ne-om“ (Ps. 22:6)

Albul se referă la faptele neprihănite ale sfinților (Apo. 19:8). *Luca* subliniază umanitatea desăvârșită a lui Cristos.

Albastru reprezintă bolta semină a cerului (Ex. 24:10), care înfățișează minunat Dumnezeuia lui Cristos — notă predominantă în Evanghelia după *Ioan*.

V. Ordinea și accentul

În Evangheliile, găsim evenimente care nu sunt întotdeauna enumerate în ordinea în care s-au petrecut. Este bine să știm de la început că Duhul lui Dumnezeu adesea grupează evenimentele în funcție de învățătura lor morală. Iată ce spune Kelly în această privință:

Se va dovedi, pe măsură ce înaintăm (în studiul nostru) că ordinea întâlnită în Evanghelia după Luca este de natură morală și că el clasifică faptele, conversațiile, întrebările, răspunsurile și discursurile Domnului nostru în funcție de legăturile lăuntrice, și nu doar în ordinea externă a succesiunii evenimentelor, care, de fapt, ar fi cea mai rudimentară și mai infantilă dintre modalitățile de consemnare a faptelor. Dar a grupa evenimentele împreună cu cauzele și urmările lor, în ordinea lor morală, constituie o sarcină mult mai dificilă pentru istoric, care se deosebește, prin aceasta, de simplul cronicar. Dumnezeu îl ajută pe Luca să realizeze acest lucru la modul desăvârșit.²

VI. Întrebarea sinoptică

De ce există atât de multe *asemănări* — până acolo încât găsim aproape formulări identice în cazul unor pasaje destul de lungi — și, în același timp, atât de multe *deosebirii* în cazul primelor trei Evanghelii? — Iată ceea ce s-a numit „Problema sinoptică“. Ea constituie o problemă mai mult pentru cei care neagă inspirația, decât pentru creștinii

conservatori. Multe teorii complexe au fost formulate, presupunând adesea documente teoretice pierdute, care nu s-au păstrat în formă scrisă. Unele dintre aceste idei sunt în acord cu Luca 1:1, fiind cel puțin *posibile* din punct de vedere ortodox³. Totuși unele dintre aceste teorii au atins punctul în care afirmă că biserica primului secol ar fi încropit „mituri” despre Isus Cristos. Pe lângă caracterul de infidelitate față de toate Scripturile Creștine și istoria bisericii pe care îl reprezintă aceste teorii de așa-zisă „critică formală”, trebuie să subliniem că nu există nici o dovadă documentară pentru nici una dintre ele. Mai mult, *nu se vor găsi nici măcar doi cercetători* care să fie de acord în privința modului în care categorisesc și fragmentează ei Evangheliile Sinoptice.

O soluție mult mai bună a acestei probleme o găsim în înseși cuvintele Domnului de la Ioan 14:26: „Dar Mângâietorul (Ajutorul, în engleză), Duhul Sfânt, pe care Tatăl îl va trimite în numele Meu, El vă va învăța toate lucrurile, și vă va aminti de toate lucrurile pe care vi le-am spus.”

Asta rezolvă problema amintirilor martorilor oculari din Matei și Ioan, ba chiar și din Marcu — presupunând că el consemnează amintirile lui Petru așa cum afirmă istoria bisericii. Adăugați la acest ajutor direct din partea Duhului Sfânt documentele scrise menționate la Luca 1:1, extraordinar de exacta mărturie verbală a *tradiției orale* la popoarele semitice și aveți răspunsul la întrebarea sinoptică. Orice adevăruri, detalii sau interpretări care ar fi fost necesare dincolo de aceste surse puteau fi revelate direct „(în cuvinte) pe care Duhul Sfânt le predă” (1 Cor. 2:13).

Prin urmare, ori de câte ori întâlnim ceea ce pare la prima vedere o contradicție sau o neconcordanță asupra detaliilor, să ne întrebăm numaidecât: „De ce omite, include sau subliniază *această* Evanghelie tocmai evenimentul sau cuvântarea respectivă?” De pildă, de două ori Matei consemnează că două persoane au fost vindecate (de orbire și de posesiune demonică), în vreme ce Marcu și Luca nu menționează faptul respectiv decât o dată. Unii văd aici o contradicție. S-ar fi convenit ca Matei, evanghelia iudeilor, să consemneze doi oameni, deoarece potrivit legii iudaice orice declarație „trebuia să se sprijine pe mărturia a doi sau trei martori”, în vreme ce celelalte evanghelii menționează persoana *cu numele* (orbul Bartimeu).

Următoarele selecții ilustrează faptul că

unele din dublurile aparente din Evangheliile au, de fapt, rolul de a scoate în evidență importante deosebiri:

Textul de la Luca 6:20-23 pare să dubleze Predica de pe Munte, dar prima este o predică rostită pe câmpie (Luca 6:17). Ferici-rile descriu caracterul unui cetățean ideal al împărăției, în vreme ce Luca urmărește stilul de viață al celor care sunt ucenicii lui Cristos.

Luca 6:40 pare să fie identic cu Matei 10:24. Dar la Matei Isus este Învățătorul iar noi suntem ucenicii Săi. La Luca făcătorul de ucenici este învățătorul iar persoana pe care o instruieste acesta este ucenicul. Matei 7:22 subliniază slujirea adusă Regelui, în vreme ce Luca 13:25-27 descrie părtășia cu Învățătorul.

În vreme ce Luca 15:4-7 constituie o aspră condamnare a fariseilor, Matei 18:12, 13 se ocupă de copiii și de dragostea lui Dumnezeu pentru ei.

Atunci când se aflau de față numai cre-dincioși, Ioan a afirmat: „El vă va boteza cu Duhul Sfânt” (Marcu 1:8; Ioan 1:33). Când însă erau prin preajmă tot felul de oameni, în special farisei, el a spus: „El vă va boteza cu Duhul Sfânt și cu foc” (un botez al judecății) (Mat. 3:11; Luca 3:16).

Expresia „Cu ce măsură măsurați...” se aplică la *atitudinea noastră de condamnare* față de alții în Matei 7:2, iar la Marcu 4:24 aceeași expresie se referă la *modul în care ne însușim Cuvântul*, în vreme ce la Luca 6:38 expresia face aluzie la *dărnicia* noastră.

Prin urmare, aceste deosebiri nu constituie contradicții, ci exemple lăsate în textul sacru cu premeditare, pentru a-l îndemna pe credinciosul meditativ să caute hrana spiritu-ală.

VII. Paternitatea cărților

De regulă, atunci când se discută despre paternitatea Evangheliilor — și nu numai a lor, ci și a tuturor cărților Bibliei — se obișnuiește să se împartă mărturiile în *dovezi externe* și *interne*. Exact același lucru ne propunem să-l facem și noi în cazul tuturor celor douăzeci și șapte de cărți ale Noului Testament. În categoria dovezilor externe intră scriitorii care au trăit mai aproape de perioada redactării cărților — în general, așa-numiții „părinți ai bisericii”, din secolele al doilea și al treilea și câțiva eretici sau învățători falși. Oamenii aceștia citează, fac aluzii sau uneori ne vorbesc concret despre cărțile și autorii care ne interesează. De

pildă, dacă Clement din Roma citează 1 Corinteni către sfârșitul secolului întâi al erei creștine, e evident că această carte nu poate fi o plastografie din secolul al doilea, scrisă de cineva care semnează cu numele lui Pavel. La categoria dovezilor interne vom analiza stilul, vocabularul, istoria și conținutul unei cărți, pentru a vedea dacă sprijină sau contrazice ceea ce pretind documentele externe și autorii. De pildă, stilul cărților Luca și Fapte susțin cu argumente părerea că autorul lor a fost un medic cult ne-evreu.

În multe cărți se aduce în discuție așa-zisul „canon“ al ereticului din secolul al doilea, Marcion (care nu este altceva decât lista cărților aprobate de acesta). El nu a aprobat decât o versiune foarte redusă a lui

Luca și doar zece dintre epistolele lui Pavel. Cu toate acestea, este un martor util, deoarece ne arată care cărți constituiau norma pe vremea sa. Canonul Muratorian (numit astfel după cardinalul italian Muratori, care a descoperit documentul respectiv) este o listă ortodoxă, deși oarecum fragmentară, a cărților creștine canonice.

NOTE FINALE

¹James C. Fernald, ed., „Emblem,” *Funk & Wagnalls Standard Handbook of Synonyms, Antonyms, and Prepositions*, pg. 175.

²William Kelly, *An Exposition of the Gospel of Luke*, pg. 16.

³„Ortodox“ cu sensul de „drept credincios“, nu aparținând cultului ortodox.